

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการวิจัย กระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลในการศึกษาภาคสนามทำได้หลายวิธี (นิศา ชูโต, 2540) นักวิจัยจะต้องพิจารณาเลือกวิธีเก็บข้อมูลโดยคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างวิธีวิจัย กับประเภทและลักษณะของงานวิจัยหรือลักษณะของข้อมูล องค์ประกอบที่สำคัญที่นักวิจัยควรพิจารณามี 3 ประการคือ กลุ่มเป้าหมาย ตัวแปร และระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2539)

เทคนิคที่นักวิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็น ข้อเท็จจริงและทัศนคติ ในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์มีรูปแบบที่แตกต่างกัน 2 รูปแบบ (Moore, 1987) รูปแบบแรกคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล (individual data collection) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ทัศนคติ และข้อคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านแล้วนำมาสรุปโดยผู้วิจัย ผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่านไม่มีการปฏิสัมพันธ์ทั้งในด้านการกระทำและความคิด ตัวอย่างเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคล ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การศึกษาเป็นรายกรณี และการให้บุคคลระบายความรู้สึกออกมา (projective technique) (สุรางค์ จันทร์เอม, 2528) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกรูปแบบหนึ่งคือ การเก็บข้อมูลแบบกลุ่ม หรือการใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลที่แตกต่างจากการเก็บข้อมูลแบบแรก เพราะเป็นเทคนิคที่ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ในการที่จะได้มาซึ่งสาระสนเทศที่นักวิจัยต้องการ ตัวอย่างเทคนิคที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แก่ เทคนิคปฏิสัมพันธ์เป็นเทคนิคกระบวนการกลุ่มที่นิยมใช้ในสมัยแรกของปี ค.ศ. 1970 (Robbins, 1996) เนื่องจากรูปแบบการเก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่มทำให้เสียค่าใช้จ่ายน้อย และเป็นเทคนิคที่กระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมได้ดี แต่มีข้อเสียหากผู้ดำเนินการไม่มี ประสิทธิภาพ สมาชิกจะเกิดความกดดันสูง ทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพและความหลากหลายน้อยการดำเนินการประชุมกลุ่มแต่ละครั้งใช้เวลานาน ต่อมาจึงมีผู้พัฒนาเทคนิคกระบวนการกลุ่มแบบต่าง ๆ ขึ้น เพื่อลดข้อจำกัดและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการ ดังเช่นเทคนิคสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นเทคนิคที่นิยมใช้ในการวิจัยการตลาด สังคมศาสตร์ สาธารณสุข และการศึกษา จุดเด่นของเทคนิคนี้ คือ พลวัตของการรวมกลุ่มจะช่วยกระตุ้นให้

สมาชิกแสดงความคิดเห็น (ประวิต เอราวรรณ์, 2539) เทคนิคเดลฟาย (delphi technique) เป็นเทคนิคที่สกัดความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นเอกฉันท์เพื่อการตัดสินใจหรือวางแผนร่วมกัน การเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคนี้ช่วยให้ผู้ตอบได้ทบทวนคำตอบของตนหลังจากที่ได้ข้อมูล ย้อนกลับ การถามซ้ำหลาย ๆ ครั้งทำให้ผลการตอบมีความชัดเจน (อุทุมพร จามรราน, 2537) นอกจากนี้ยังมีเทคนิคการระดมความคิด เทคนิคอาศรมความคิด (forum technique) เทคนิคการเขียนระดมสมอง (brainwriting or ideawriting technique) ประชาพิจารณ์ เทคนิคเดคัม การทำแผนที่มโนทัศน์ และเทคนิคกลุ่มสมมุติฐาน เป็นต้น (Malcolm, 1994; Delbecq, Van de Ven and Gustafson, 1975 ; Robbins, 1996) Taylor, Berry และ Block (อ้างใน Delbecq, 1971) กล่าวว่า การแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการใช้กระบวนการกลุ่มเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มทำให้เกิดความร่วมมือ และทำให้ได้วิธีแก้ปัญหาที่หลากหลาย ผลงานที่ได้จากการทำงานกลุ่มคือ ข้อมูลความคิดที่สร้างสรรค์ แปลกใหม่และสามารถนำไปปฏิบัติได้หลากหลาย

เทคนิคกลุ่มสมมุติฐาน เป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้กระบวนการกลุ่มหา “ความต้องการจำเป็น” ใช้ในสถานการณ์ที่ต้องการการตัดสินใจ การวางแผนแก้ปัญหา การสำรวจปัญหาและการออกแบบโปรแกรมแก้ปัญหา และจัดอันดับปัญหาเพื่อนำข้อมูลปัญหาไปแก้ไขตามลำดับความสำคัญ รูปแบบการประชุมกลุ่มสมมุติฐานสามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์การประชุมแต่ละครั้ง (Skibbe, 1996) และเป็นเทคนิคที่ลดปัญหาของการเก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่มแบบเดิม ซึ่งมีการดำเนินการให้สมาชิกแต่ละท่านตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันหรือขบคิดปัญหาเดียวกันโดยไม่สามารถกำหนดระยะเวลาของการประชุมได้ การประชุมกลุ่มเปิดโอกาสให้สมาชิกคิดและอภิปรายได้อย่างอิสระ บุคคลที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มมีความหลากหลายทั้งในด้านอายุ ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่การงานและบุคลิกภาพการประชุมกลุ่มลักษณะนี้จึงก่อให้เกิดความกดดันสูง มีแนวโน้มการคิดและตัดสินใจเร็ว ความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการจัดประชุมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา (Tersely อ้างใน Delbecq, 1971)

เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์และธรรมชาติของการดำเนินการประชุมกลุ่มสมมุติฐานในแต่ละขั้นตอน พบว่า การประชุมกลุ่มในบางขั้นตอนยังไม่สามารถลดปัญหาการครอบงำทางความคิดในขณะที่ดำเนินการประชุมกลุ่มได้ โดยเฉพาะการดำเนินการประชุมกลุ่มในขั้นตอนที่ 3 และ 4 ยังมีจุดบกพร่องที่น่าจะได้รับการแก้ไขปรับปรุง กล่าวคือ การดำเนินการตามขั้นตอนที่ 3 ที่

เปิดโอกาสให้สมาชิกได้อภิปรายประเด็นอย่างอิสระบนกระดาน เป็นวิธีการที่ใช้เวลามากโดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการอภิปรายซึ่งเปิดกว้างให้ใครพูดก่อนก็ได้ซึ่งมักไม่ค่อยมีใครยอมเริ่มต้น และเมื่อผู้วิจัยได้ทดลองจัดประชุมกลุ่มสมมุติขึ้นเพื่อสำรวจปัญหาในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรกับกลุ่มครูประจำการที่ลาศึกษาต่อกลุ่มหนึ่ง พบว่า ผู้ที่อภิปรายเป็นท่านแรกและมักเป็นท่านเดียวคือ ผู้เสนอประเด็น และพบว่าผู้เสนอประเด็นได้อธิบายความหมายหรือให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นไม่ค่อยชัดเจน จึงเกิดการซักถามระหว่างผู้เข้าประชุมกลุ่ม ตามขั้นตอนการอภิปรายของการประชุมกลุ่มแบบเดิมไม่อนุญาตให้มีการซักถามแบบเฉพาะเจาะจง ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อประหยัดเวลาและเป็นการให้เกิดริตแก่ผู้เสนอประเด็น ผู้เสนอประเด็นจึงควรเป็นผู้เริ่มต้นอภิปราย หรือให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ และควรเปิดโอกาสให้มีการซักถามรายละเอียดเมื่อมีผู้เข้าประชุมกลุ่มท่านหนึ่งท่านใดยังไม่เข้าใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างชัดเจน จากนั้นจึงให้ผู้เข้าประชุมท่านอื่น ๆ ได้แสดงความคิดเห็นโดยร่วมกันอภิปรายประเด็นต่าง ๆ จากประสบการณ์ของแต่ละท่าน วิธีการดังกล่าวน่าจะเป็นวิธีที่ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และได้ข้อมูลรายละเอียดในประเด็นที่มีการอภิปรายได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะในการประชุมกลุ่มเพื่อวางแผนแก้ปัญหาหรือตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง สมาชิกควรได้รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจ สมาชิกควรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทัศนคติ ความคิดเห็นจากมุมมองหลาย ๆ ฝ่าย ก่อนตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

สำหรับการดำเนินการประชุมตามขั้นตอนที่ 4 คือขั้นตอนการเลือกและการจัดอันดับโดยการลงคะแนน หรือลงมติเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นขั้นตอนที่ทำให้เกิดผลจากการตัดสินใจร่วมกันของสมาชิก ลักษณะการลงมติแบบเดิม เป็นการลงมติที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีอิสระในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ และเป็นการตัดสินใจตามลำพังหลังจากที่ได้ร่วมกันอภิปรายประเด็นต่าง ๆ การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้อภิปรายผลการเลือกและการจัดอันดับในรอบแรกอย่างอิสระ ผู้วิจัยเห็นว่าควรดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว อาจทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นแบบผูกขาดจากสมาชิกท่านใดท่านหนึ่ง สมาชิกบางท่านอาจไม่แสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาเทคนิคกลุ่มสมมุติขึ้นในขั้นตอนการลงมติโดยการนำเทคนิคการเขียนแบบระดมสมองเข้ามาในขั้นตอนการเลือกและการจัดอันดับประเด็นนั้นคือ การเปิดให้สมาชิกแต่ละท่านได้ตัดสินใจด้วยตัวเองในครั้งแรกโดยเลือกประเด็นที่ตนเห็นว่ามีค่ามากที่สุดพร้อมให้เหตุผลตามลำดับเสียก่อน จากนั้นจึงให้เพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้รับทราบและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมทั้งในกรณีที่เห็นด้วยและ

ไม่เห็นด้วยต่อการเลือกและจัดอันดับความสำคัญของประเด็น หรือแสดงความคิดเห็นในลักษณะอื่น ๆ โดยการเขียนแทนการอภิปรายเพราะเชื่อว่า การเขียนเป็นวิธีที่ช่วยลดความกดดันจากการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม สมาชิกสามารถแสดงความรู้สึกที่แท้จริงด้วยความสบายใจ สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นที่ตรงตามความเป็นจริง ซึ่งจะมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการตัดสินใจร่วมกัน ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการดังกล่าวทำให้สมาชิกทุกท่านได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และทำให้ได้รับข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เพิ่มเติม ผู้วิจัยกำหนดให้ผู้เข้าประชุมกลุ่มเลือกประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุด 5 อันดับจากประเด็นทั้งหมดและจัดอันดับความสำคัญของประเด็นทั้ง 5 โดยการให้คะแนน สมาชิกมีสิทธิ์ลงคะแนนเสียง 2 ครั้งแต่ละครั้งใช้วิธีการเขียนลงกระดาษที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ให้ ผู้วิจัยใช้เชื่อว่าการลงมติโดยใช้วิธีการเขียนทำให้สมาชิกสามารถเลือกและจัดอันดับประเด็นได้อย่างอิสระ การดำเนินการตามขั้นตอนการประชุมกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบปรับปรุง สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปขั้นตอนการประชุมกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบปรับปรุง

ขั้นตอน	การประชุมกลุ่มสมมุติแบบเดิม	การประชุมกลุ่มสมมุติแบบปรับปรุง
1. ขั้นตอนการทำงานตามคำพิง	1. ผู้นำกลุ่ม : ตั้งปัญหา สมาชิก : ตอบปัญหาโดยการเขียนคำตอบลงกระดาษ (เวลา 5 นาที)	1. ผู้นำกลุ่ม : ตั้งปัญหา สมาชิก : ตอบปัญหาโดยการเขียนคำตอบลงกระดาษ (เวลา 5 นาที)
2. ขั้นตอนการเสนอประเด็น	2. ผู้นำกลุ่ม : ขอให้สมาชิกเสนอประเด็นที่ละท่านเพื่อ	2. ผู้นำกลุ่ม : ขอให้สมาชิกเสนอประเด็นที่ละท่านเพื่อ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	การประชุมกลุ่มสมมุติภัยแบบเดิม	การประชุมกลุ่มสมมุติภัยแบบปรับปรุง
	<p>ให้ผู้นำกลุ่มเขียนบนกระดาน</p> <p>สมาชิก : เสนอประเด็นคำตอบของตนต่อที่ประชุม</p> <p>ผู้นำกลุ่ม : เขียนรายการคำตอบที่แตกต่างจากรายการที่สมาชิกท่านหนึ่งท่านใด เสนอบนกระดาน (เวลา 5 นาที)</p>	<p>ให้ผู้นำกลุ่มเขียนบนกระดาน</p> <p>สมาชิก : เสนอประเด็นคำตอบของตนต่อที่ประชุม</p> <p>ผู้นำกลุ่ม : เขียนรายการคำตอบที่แตกต่างจากรายการที่สมาชิกท่านหนึ่งท่านใด เสนอบนกระดาน (เวลา 5 นาที)</p>
<p>3. ขั้นตอนการอภิปรายประเด็น</p>	<p>3. ผู้นำกลุ่ม : ขอให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่ปรากฏบนกระดานโดยไม่กำหนดผู้เริ่มอภิปราย และไม่อนุญาตให้มีการซักถาม</p> <p>สมาชิก : แสดงความคิดเห็นบนกระดานอย่างอิสระ (เวลา 10 นาที)</p>	<p>3. ผู้นำกลุ่ม : ขอให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่ปรากฏบนกระดานโดยกำหนดให้ผู้เสนอประเด็นเป็นผู้เริ่มอภิปราย และอนุญาตให้มีการซักถามเพิ่มเติมเมื่อมีข้อสงสัย</p> <p>สมาชิก : แสดงความคิดเห็นบนกระดานอย่างอิสระ (เวลา 15 นาที)</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอน	การประชุมกลุ่มสมมุติภัยแบบเดิม	การประชุมกลุ่มสมมุติภัยแบบปรับปรุง
<p>4. ขั้นตอนการเลือกและจัดอันดับประเด็นสำคัญ</p>	<p>4. ผู้นำกลุ่ม : ชี้แจงให้สมาชิกเลือกและจัดอันดับปัญหาและความต้องการ</p> <p>5 อันดับแรกโดยการเขียน</p> <p>สมาชิก : สมาชิกเลือกและจัดอันดับความสำคัญในกระดาษแล้วส่งให้ผู้นำกลุ่ม</p> <p>ผู้นำกลุ่ม : นำผลการเลือกและการจัดอันดับเขียนบนกระดาน ชี้แจงให้สมาชิกพิจารณาและอภิปรายผลการเลือกและการจัดอันดับก่อนเลือกและจัดอันดับโดยการเขียนอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>สมาชิก : อภิปรายผลอย่างอิสระก่อนเลือกและจัดอันดับโดยการเขียนอีกครั้งหนึ่ง (เวลา 10 นาที)</p>	<p>4. ผู้นำกลุ่ม : ชี้แจงให้สมาชิกเลือกและจัดอันดับปัญหาและความต้องการ</p> <p>5 อันดับแรกโดยการเขียน</p> <p>สมาชิก : สมาชิกเลือกและจัดอันดับความสำคัญในกระดาษแล้วส่งให้ผู้นำกลุ่ม</p> <p>ผู้นำกลุ่ม : นำผลการเลือกและการจัดอันดับเขียนบนกระดาน ชี้แจงให้สมาชิกพิจารณาและแสดงความคิดเห็นต่อผลการเลือกและการจัดอันดับโดยการเขียนก่อนเลือกและจัดอันดับโดยการเขียนอีกครั้งหนึ่ง</p> <p>สมาชิก : เขียนอย่างอิสระก่อนเลือกและจัดอันดับโดยการเขียนอีกครั้งหนึ่ง (เวลา 15 นาที)</p>
รวมเวลาที่ใช้	ประมาณ 30 นาทีต่อหนึ่งคำถาม	ประมาณ 40 นาทีต่อหนึ่งคำถาม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กำหนดให้ “คน” เป็นหัวใจของการพัฒนาประเทศ คนไทยและสังคมไทยในอนาคตจะต้องก้าวไปสู่ “สังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้” แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐมีหลักความเชื่อพื้นฐานว่า การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ” สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาการศึกษา จึงได้จัดทำแผนหลักการปฏิรูปการฝึกหัดครู พัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาขึ้น เรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในแผนคือ การพัฒนาครูประจำการ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การสร้างครูแบบใหม่ คือต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทาย คิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียนโดยครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้เรียน และคนในชุมชนโดยส่วนรวม (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539)

กระบวนการพัฒนาครูประจำการที่ผ่านมา เป็นกระบวนการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพในบทบาทของความเป็นครู ครูส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาชีพที่สอนเป็นอย่างดีแต่ยังไม่สัมพันธ์ในด้านวิธีการสอนหรือวิธีการถ่ายทอดความรู้ รูปแบบการพัฒนาครูที่ผ่านมาจึงเน้นที่การส่งเสริม ปรับปรุงให้ครูได้ฝึกฝนทักษะการถ่ายทอดความรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อให้ครูได้พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ รูปแบบและวิธีการดำเนินการขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และนโยบายของแต่ละหน่วยงาน การปรับปรุงคือการพัฒนาจะเกิดผลดีมีประสิทธิภาพต่อเมื่อ ครูมีความปรารถนาที่จะมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงลักษณะและพฤติกรรมเพื่อการประกอบวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ ลักษณะและพฤติกรรมดังกล่าว คือลักษณะที่แสดงว่าครูมีความรู้ มีเทคนิควิธีกับมีคุณลักษณะเจตคติที่เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความตระหนักและความปรารถนาดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องประเมินตนเองก่อนว่าตนมีข้อบกพร่องด้านใดบ้าง ในรายละเอียดอย่างไร จากนั้นจึงเริ่มฝึกพัฒนาตนเองด้วยกระบวนการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ

สงบ ลักษณะ (2538) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า จุดสำคัญของการพัฒนาบุคคล ต้องเริ่มที่บุคคลมีความต้องการที่จะพัฒนาเกิดขึ้นในใจตนเองก่อนเป็นอันดับแรก และกล่าวถึงอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาครูว่า เกิดจากความเชื่อที่ว่า การปฏิบัติการสอนเป็นความสามารถพิเศษหรือเป็นพรสวรรค์ของแต่ละคนที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด จึงทำให้ครูเหล่านั้น

ไม่สนใจที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาตนเอง ครูบางคนไม่เห็นความสำคัญของการสอน จึงให้ความร่วมมือในการดำเนินการเพื่อพัฒนาครูอย่างไม่จริงจัง ประกอบกับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาครูส่วนใหญ่ เป็นความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มวุฒิหรือวิทยฐานะอื่น ๆ มากกว่าความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานหรือการบริการอย่างแท้จริง (นักวิชาการโครงการปฏิบัติการฝึกหัดครู, 2537) อย่างไรก็ตาม ครูประจำการส่วนหนึ่งยังมีความต้องการพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพทั้งในด้านบุคลิกภาพ และการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการปฏิบัติงานด้านการสอน พบว่าครูประถมศึกษามีความต้องการที่จะพัฒนาในด้านนี้มากที่สุด (สุภา ศิลคร, 2526)

นอกจากนี้ยังพบว่าครูมีความต้องการพัฒนาในด้านความรู้และทักษะในหลักสูตร และเนื้อหา ด้านสมรรถภาพในการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การสอนซ่อมเสริม และด้านบุคลิกภาพ (ผจญศึก ขจรศิลป์, 2533 ; วัชร ขานุดะโร, 2532 ; สุทัศน์ เหล่าทอง, 2529 ; สุภา ศิลคร, 2526)

นอกจากปัญหาด้านบุคลากรแล้ว ยังมีปัญหาด้านอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานเพื่อพัฒนาครูประจำการ ปัญหาเหล่านั้น ได้แก่ ปัญหาขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ปัญหาการอบรม เกิดการไม่มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาก่อนการฝึกอบรม ปัญหาด้านการประชุมเชิงปฏิบัติการเกิดจากเนื้อหาสาระที่จัดประชุมไม่สอดคล้องกับงานที่ปฏิบัติจริง ปัญหาด้านการประชุมกลุ่ม ปัญหาด้านการจัดสัมมนาทางวิชาการ ปัญหาด้านการส่งเสริมให้มีการเรียนต่อ ปัญหาเรื่องการดูงานนอกสถานที่ และปัญหาด้านการเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ เป็นต้น (งามจิตร อ่อนมิ่ง, 2536)

คุณลักษณะของครูในยุคโลกาภิวัตน์หรือครูในอนาคต “ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะมีความสามารถสูง” ต้องเป็นผู้ที่สามารถจัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทาย มีการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน การที่จะได้ครูที่มีคุณลักษณะเช่นนี้ ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการฝึกหัดครูทั้งระบบ เพื่อสร้างครูแบบใหม่ หรือ “ครูพันธุ์ใหม่” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) ความคาดหวังที่สังคมมีต่อครูไทยในอนาคตทำให้ครูต้องมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทัศนคติ และทักษะให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้การพัฒนาครูประสบความสำเร็จ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการฝึกหัดครูต้องสนองตอบความต้องการจริงของกลุ่มครู

ประกอบกับรูปแบบและกระบวนการพัฒนาครูส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นความต้องการที่มาจากครูแต่มักเป็นรูปแบบการพัฒนาตามแนวความคิดของผู้บริหาร การศึกษาความต้องการโดยใช้เทคนิคกลุ่มสมมุติฐาน แบบปรับปรุง เป็นเทคนิคที่ใช้ศึกษาความต้องการโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูหรือผู้ปฏิบัติงานโดยตรง จากสภาพดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาที่ครูประจำการควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขเพื่อให้สภาพการจัดการเรียน การสอนของครูมีประสิทธิภาพ ปัญหาในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรตามธรรมชาติของครูประจำการ และความต้องการในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรอันจะนำไปสู่การวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูให้ประสบความสำเร็จตรงตามธรรมชาติและความต้องการของครูประจำการโดยใช้กลุ่มสมมุติฐานแบบปรับปรุงเพื่อให้ครูแต่ละท่านได้มีโอกาสคิดและตัดสินใจตามลำพัง ในขณะที่เดียวกันก็ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นระหว่างเพื่อนสมาชิกในการประชุมกลุ่ม ผู้วิจัยใช้วิธีการประชุมกลุ่มสมมุติฐานแบบเดิม และแบบที่ผู้วิจัยปรับปรุงในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการการจัดเก็บข้อมูลทั้งสองวิธี ผู้วิจัยเลือกศึกษาปัญหาที่ครูควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนก่อนที่จะศึกษาปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เพราะข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้ที่มีหน้าที่จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยเลือกใช้และปรับปรุงเทคนิคกระบวนการกลุ่มสมมุติฐานในการเก็บข้อมูลเพราะการพัฒนาครูประจำการเป็นการพัฒนาบุคคลทั้งองค์กร การวางแผนและการตัดสินใจจำเป็นต้องอาศัยมุมมองจากประสบการณ์ที่หลากหลายของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย การเก็บข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้รวดเร็ว และทำให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลาย และถูกต้อง ผู้เข้าประชุมกลุ่มได้ร่วมกันคิดและตัดสินใจและได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ “โรงเรียน” สำหรับการดำเนินงานด้านการพัฒนาครูประจำการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะของข้อมูลที่จัดเก็บด้วยเทคนิคกลุ่มสมมุติฐานแบบปรับปรุง โดยศึกษาใน 3 ประเด็น คือ
 - 1.1 ปัญหาที่ครูประจำการควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขเพื่อให้สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพ

2. ผลการเลือกและการจัดอันดับปัญหาและความต้องการระหว่างการลงมติในรอบที่ 1 และ 2 ของการประชุมกลุ่มสมมุติแบบปรับปรุงมีความแตกต่างน้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนรายการที่ได้รับเลือกและการจัดอันดับทั้งหมด

3. ผลการเลือกและการจัดอันดับปัญหาและความต้องการการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรจากการประชุมกลุ่มสมมุติแบบปรับปรุงมีความสอดคล้องมากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนรายการที่ได้รับการเลือกและการจัดอันดับทั้งหมด

4. ผู้เข้าประชุมกลุ่มสมมุติแบบปรับปรุงมีความพึงพอใจในการเข้าประชุมกลุ่มจากการตอบแบบสอบถามในสวนที่ 2 ในระดับมากที่สุดอย่างน้อย 3 รายการหรือในระดับมากที่สุดอย่างน้อย 10 รายการจาก 15 รายการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เทคนิคกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบที่ผู้วิจัยปรับปรุงขึ้น เพื่อศึกษาลักษณะของข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่ครูควรได้รับการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน และศึกษาลักษณะข้อมูลปัญหาและความต้องการในการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูประจำการที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในระยะที่ 1 จำนวน 100 แห่ง โรงเรียนดังกล่าวเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณในปี 2540 โครงการรุ่งอรุณคือโครงการบูรณาการกระบวนการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม โดยความรับผิดชอบของหน่วยงาน 3 ฝ่าย คือ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ วัตถุประสงค์ของโครงการคือ เพื่อวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนสื่อการเรียนการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้นักเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3. ประเด็นที่ใช้ศึกษา ได้แก่

3.1 ปัญหาที่ครูประจำการควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไขเพื่อให้สภาพการจัด

3.2 ปัญหาในการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ซึ่งมีผลทำให้การดำเนินการจัดกิจกรรมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรตามธรรมชาติของครูประจำการ

3.3 ความต้องการในการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์จะทำให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามธรรมชาติของครูประจำการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

การจัดประชุมกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบปรับปรุงในวันและช่วงเวลาที่แตกต่างกันของแต่ละโรงเรียน ไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มทั้งสองแบบแตกต่างกัน และระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมกลุ่มที่แตกต่างกันไม่เกิน 10 นาทีไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้เทคนิคกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบปรับปรุงมีประสิทธิภาพแตกต่างกัน

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เทคนิคกลุ่มสมมุติแบบเดิม หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลโดยการเชิญบุคลากรที่หลากหลายมาร่วมกันคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อร่วมกันระบุปัญหา ความต้องการและร่วมกันตัดสินใจเลือกและจัดอันดับปัญหาและความต้องการโดยดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการทำงานตามลำดับ ขั้นตอนการเสนอประเด็นที่ละท่าน ขั้นตอนการอภิปราย และขั้นตอนการเลือกและจัดลำดับประเด็นที่สำคัญ

เทคนิคกลุ่มสมมุติแบบปรับปรุง หมายถึง กระบวนการจัดเก็บข้อมูลโดยการเชิญบุคลากรที่หลากหลายมาร่วมกันคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อร่วมกันระบุปัญหา ความต้องการและร่วมกันตัดสินใจเลือกและจัดอันดับปัญหาและความต้องการโดยดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือขั้นตอนการทำงานตามลำดับ ขั้นตอนการเสนอประเด็น ขั้นตอนการอภิปรายปรับปรุงโดยการให้ผู้เสนอประเด็นอภิปรายเป็นท่านแรกและอนุญาตให้มีการซักถามรายละเอียดเพิ่มเติม สำหรับขั้นตอนการเลือกและการจัดอันดับประเด็นที่สำคัญ ผู้วิจัยปรับปรุงโดยการใช้เทคนิคการเขียนระดมสมองแทนการอภิปรายผลการเลือกและการจัดอันดับรอบที่ 1

ปัญหาที่ครูประจำการควรได้รับการพัฒนาหรือแก้ไข หมายถึง ข้อบกพร่องที่ครูประจำการที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณรับรู้ว่าจะได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ นอกเหนือจากการสอนได้ดีขึ้น

ปัญหาในการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ หมายถึง ข้อจำกัด หรืออุปสรรคที่ทำให้การจัดกิจกรรมการพัฒนานุเคราะห์ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จ ตามการรับรู้ของครูประจำการที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ

ความต้องการในการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ หมายถึง ความมุ่งหวังหรือความประสงค์เกี่ยวกับรูปแบบ หรือสภาพการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ ตามการรับรู้ของครูประจำการที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ

การพัฒนานุเคราะห์ หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีในการส่งเสริม ผูกพันหรืออบรมให้ครูประจำการในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาและสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดเชียงราย นครราชสีมา สิงห์บุรี สงขลา และสมุทรปราการและสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยนาท ได้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะมีประสิทธิภาพและมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานตลอดจนทำให้เกิดขวัญและมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพของเทคนิค หมายถึง ลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่ม สมมุติฐานแบบเดิมและแบบปรับปรุง โดยพิจารณาจาก

1) ความกว้างขวางและลึกซึ้งของข้อมูล หมายถึง จำนวนและรายละเอียดของปัญหาและความต้องการ การประชุมกลุ่มที่ทำให้ได้จำนวนและรายละเอียดของปัญหาและความต้องการมากกว่า เป็นการประชุมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

2) ความคงที่ของผลการเลือกและการจัดอันดับปัญหาและความต้องการระหว่างรอบที่ 1 และ 2 หมายถึง การไม่เปลี่ยนแปลงผลการเลือกและการจัดอันดับปัญหาและความต้องการระหว่างรอบที่ 1 และ 2 การประชุมกลุ่มที่ทำให้ผลการเลือกและการจัดอันดับระหว่างรอบที่ 1 และ 2 มีการเปลี่ยนแปลงไม่เกินร้อยละ 50 เป็นการประชุมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

3) ความสอดคล้องระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการ หมายถึง ความสอดคล้องระหว่างรายการปัญหาและความต้องการการจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ที่ได้รับการเลือกและการจัดอันดับให้มีความสำคัญ 7 อันดับแรกในรอบที่ 2 ของการประชุมกลุ่ม การประชุมกลุ่มที่ทำให้ผลการเลือกและการจัดอันดับระหว่างปัญหาและความต้องการมีความสอดคล้องมากกว่าร้อยละ 50 เป็นการประชุมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดในการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหาและความต้องการที่หลากหลาย ครอบคลุมมากที่สุดสำหรับการวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนานุเคราะห์ควรดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนเพื่อศึกษาให้มากที่สุด แต่

วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการดำเนินการจัดประชุมกลุ่มมีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและเวลา ทำให้ผู้วิจัยต้องคัดเลือกโรงเรียนเพื่อศึกษาเพียง 10 แห่งจาก 100 แห่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัญหา ความต้องการ และลำดับความสำคัญของความต้องการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูระดับประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาทำให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนจัดกิจกรรมพัฒนาครูประจำการให้มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของครู
2. ได้ข้อมูลที่เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาและการใช้เทคนิคกลุ่มสมมุติแบบเดิมและแบบปรับปรุงในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย